

DOI 10.18524/2304-1587.2018.1(32).134297
УДК 343.3/.7

І. В. Гроза

адвокат, аспірант
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу
та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

А. В. Михайленко

кандидат фізико-математичних наук, доцент
Одеський національний економічний університет,
кафедра математичних методів аналізу економіки
вул. Преображенська, 8, Одеса, 65000, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗАХИСНИКІВ В УКРАЇНІ

У статті досліджується таке явище, як злочини проти захисника або представника особи. Проведено аналіз останніх статистичних даних, що були надані Генеральною прокуратурою України, з відомостями про кількість зареєстрованих упродовж 2013-2017 роки, січня-лютого 2018 року кримінальних правопорушень (проваджень), відповідальність за скоєння яких передбачена статтями 397- 400 Кримінального кодексу України, та результати їх досудового розслідування. За цими даними була виявлена тенденція зміни кількості, виконано статистичний аналіз та аналітичне згладжування ряду динаміки із застосуванням лінійного та поліноміального рівняння, а також здійснено статистичний прогноз на 2018-2019 роки.

Ключові слова: захисник, злочини проти адвокатів, рівняння тренду, ряди динаміки, представник особи.

Постановка проблеми. Останнім часом правнича спільнота України неімовірно стурбована масовістю порушень професійних прав адвокатів та зазіхань на їх особисту свободу та недоторканість, частим ототожненням адвокатів зі своїми клієнтами. Окремі з подібних порушень можуть бути кваліфіковані як злочини проти захисників. Адвокатська спільнота через діяльність в органах адвокатського самоврядування комітетів із захисту прав та гарантій адвокатської діяльності активно прагне створити дієві механізми захисту своїх професійних прав, у тому числі – і в рамках кримінального процесу. Частиною такого механізму має стати і наукове співтовариство, що допоможе проаналізувати динаміку злочинів проти захисників в Україні, а також запропонує шляхи вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства таким чином, аби посилити відповідальність порушників прав і гарантій адвокатської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з низкою труднощів, що виникають при спробах вести єдиний статистичний облік втручань у діяльність захисника або представника особи, у сучасній науковій літературі дана тема не знайшла належного розкриття. Серед авторів

поодиноких наукових публікацій, присвячених темі порушення прав адвокатів та класифікації злочинів проти правосуддя, слід зазначити Ю. В. Александрова, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова, Ю. В. Гродецького, В. А. Козак, А. О. Мороза, Р. С. Орловського, О. Є. Радутного, Є. В. Шевченко, В. В. Сміха, Ю. І. Соловійову та ін. Утім, у даних публікаціях аналіз динаміки злочинів проти захисників в Україні за останні 7 років не здійснювався, що і зумовлює надзвичайну актуальність досліджуваної у даній статті теми.

Мета статті. Спроба висвітлити статистику та вивести аналітичне рівняння тренду має привернути увагу на масштаби проблеми та привести до втілення законодавчих, політичних та соціальних змін, а також викликати належну реакцію з боку правоохоронних органів та політиків щодо зміни такої негативної тенденції швидкого зростання кількості злочинів проти адвокатів. Також прогресує кількість злочинів, що кваліфікуються за статтями 397–400 Кримінального кодексу (далі – КК) України, що, в свою чергу, вказує на необхідність термінового вдосконалення чинного законодавства у цьому напрямку.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи таке складне соціальне, економічне, політичне явище, як злочини проти захисників, треба пам'ятати про те, що воно залежить від багатьох факторів, більшість із яких не піддаються обліку, а деякі взагалі є неявними та мають непрямий вплив. Навіть безпосередній періодичний облік кількості злочинів, учинених за статтями 397–400 КК України, викликає труднощі та невідповідності [6].

Відповідно до ч. 1 ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу та є вільним у виборі захисника своїх прав. Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23–рп/2009, право на отримання правової допомоги є загальним і стосується не лише підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, а й інших фізичних осіб (наприклад, свідків), яким гарантується право вільного вибору захисника з метою захисту своїх прав та законних інтересів, що виникають з цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та інших правовідносин. Тому втручання в діяльність осіб, які надають таку правову допомогу, тягне за собою відповідальність за ст. 397 КК України.

Треба відзначити, що багато звернень зі сторони адвокатів на спеціально створену Національною асоціацією адвокатів України гарячу лінію не викликають жодної реакції та жодним чином не класифікуються і не обліковуються, а деякі зі злочинів класифікуються за іншими статтями, а саме ст. ст. 146, 185, 296, 356 КК України та ін.

Враховуючи вищевикладене, представляється складним вивести будь-яку аналітичну залежність показника злочинів проти адвокатів від інших статистичних показників. Тому пропонується розглянути та проаналізувати цей показник у динаміці та вивести прогностичне рівняння ряду динаміки, що дозволить визначити як саме змінюється показник та зробити відповідний прогноз.

За статистичними даними, наданими Генеральною прокуратурою України, від січня 2013 до березня 2018 було загалом зареєстровано 1162 злочини, з них обліковано 636, що складає 54,7% від загальної кількості (див.: додаток 1).

Можна побачити, що у 2017 році порівняно з 2016 роком спостерігається максимальний приріст показника, злочини проти адвокатів зросли

на 81, або на 34.6%. Темп нарощення показує, що тенденція ряду зростає, це свідчить про щорічне збільшення кількості злочинів проти адвокатів. У середньому ж щороку в Україні фіксується 223 злочини проти захисників, а середній темп приросту становить 5,1% (див.: додаток 2). Такі цифри мають викликати занепокоєння у можновладців та адвокатів та негайну реакцію з боку наукової спільноти та правоохоронних органів.

Графічний аналіз даних дозволяє виявити тісний зв'язок між кількістю таких злочинів та часом. У 2014 році у порівнянні з 2013 кількість злочинів проти правосуддя зменшилась на 129. Але починаючи з 2014 року відстежується чітка зростаюча динаміка (див.: додаток 3).

Побудуємо аналітичну залежність між результатом показником –кількістю злочинів (y) та часом (t) (ряд динаміки). За даними 2014–2017 р.р. побудуємо лінійну регресію за допомогою методу найменших квадратів (МНК).

Рівняння динаміки матиме вигляд: $y = b_0 + b_1t$, або

$$y = 61,4t + 60,5.$$

Коефіцієнт кореляції при цьому становить $r_{yt} = 0,993$, що свідчить про дуже тісний зв'язок між часом та кількістю злочинів проти адвокатів, критерій Стьюдента підтверджує значущість коефіцієнта кореляції, а довірчий інтервал для коефіцієнта кореляції з імовірністю 95% становить $r \in (0,63; 1)$.

Критерій Стьюдента для перевірки статистичної значущості коефіцієнтів регресії підтверджує значущість b_1 коефіцієнта та не підтверджує значущість b_0 . Тобто результуючий показник залежить лише від плинності часу та не залежить від моменту початку обліку. Статистична значущість рівняння перевірена та підтверджена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерія Фішера. Установлено, що в досліджуваній ситуації 98.58% загальної варіабельності пояснюється зміною часу t . При цьому при зміні часу на 1 рік кількість злочинів зростатиме у середньому на 61,4 одиниці. Графічно емпіричне поле та теоретичне рівняння лінійної регресії представлені у додатку 4.

Згідно з рівнянням регресії, точковий прогноз на 2018 рік складатиме 368 злочинів, а довірчий інтервал з імовірністю 95% становитиме [306; 429], а на 2019 рік 429 злочинів та довірчий інтервал [332; 525].

Із іншого боку, якщо додати у дослідження дані за 2013 рік, залежність буде нелінійною. Найкращу апроксимацію надає параболічне рівняння другого ступеня, а саме $y = b_0 + b_1t + b_2t^2$, або після розрахунку параметрів $y = 30,5x^2 - 161,1x + 370,6$. Точність оцінки дещо нижча, ніж у лінійному рівнянні, коефіцієнт кореляції $r^2 = 0,862$, критерій Стьюдента та Фішера підтверджують значущість коефіцієнта кореляції та статистичну значущість рівняння в цілому.

Таким чином, точковий прогноз скоєння злочинів проти захисників в Україні на 2018 рік становить 502 злочини. Графічне представлення емпіричного кореляційного поля, теоретичного поліноміального рівняння та точковий прогноз результуючого показника на 2018 рік представлені у додатку 5.

Висновки. Правовий статус адвоката є одним із індикаторів розвитку суспільства в цілому. Оскільки Україна є правовою державою, керівництво

країни на всіх рівнях має бути зацікавлено у всебічному розвитку адвокатури та її високому професіоналізмі та незалежності. Такі цілі можуть бути досягнуті лише за умови максимальної безпеки та мінімального тиску на адвоката. Але, виходячи з наявних статистичних даних та лінії тренду, можна зробити висновок, що гарантії адвокатської діяльності реалізуються не в повному обсязі та щороку професія адвоката стає все більш небезпечною.

Удосконалення законодавства та чітке відстеження статистики випадків порушення прав адвокатів мають значно підвищити безпеку та зменшити кількість злочинів, що вчиняються проти захисників в Україні у майбутньому.

Додаток 1

Злочини проти адвокатів за даними Єдиного реєстру досудових розслідувань

Рік	Зареєстровано	Закрито всього	Обліковано
2013	203	166	37
	50	35	15
	4	2	2
	1		1
	всього	258	
2014	94	66	28
	29	14	15
	6	4	2
	0		
	всього	129	
2015	128	68	68
	41	14	27
	5	1	4
	4		3
	всього	178	
2016	182	95	87
	46	13	33
	6	1	5
	0		
	всього	234	
2017	229	116	113
	74	30	44
	9	5	4
	3	2	1
	всього	315	
2018	40	4	36
	7		7
	1		1
	0		
	всього	48	
Загалом за весь період	1162	636	533

Додаток 2

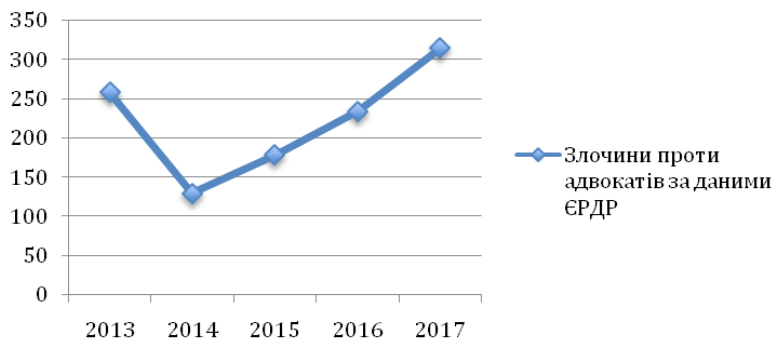
Статистичні показники злочинів проти адвокатів в Україні за 2013–2017 роки

Період	Злочини проти адвокатів, кількість	Абсолютний приріст	Темп приросту, %	Темпи росту, %	Абсолютний зміст 1% приросту	Темп нарощення, %
2013	258	-	-	100	-	0
2014	129	-129	-50	50	2,58	-50
2015	178	49	37,98	137,98	1,29	18,99
2016	234	56	31,46	131,46	1,78	21,71
2017	315	81	34,62	134,62	2,34	31,4
Загалом	1114					

Додаток 3

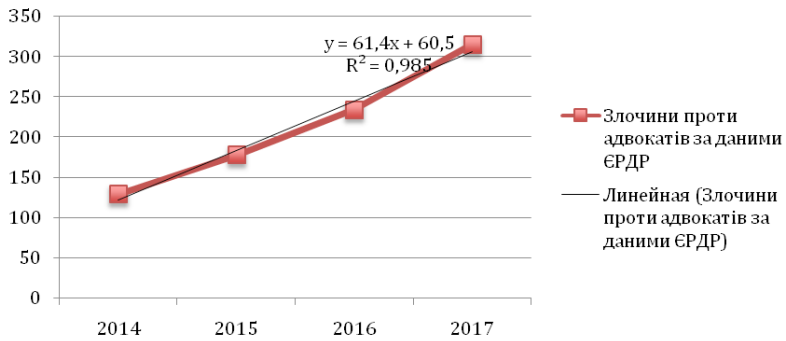
Злочини проти адвокатів за даними Єдиного реєстру досудових розслідувань за 2013–2017 роки. Графічне представлення

Злочини проти адвокатів за даними ЄРДР

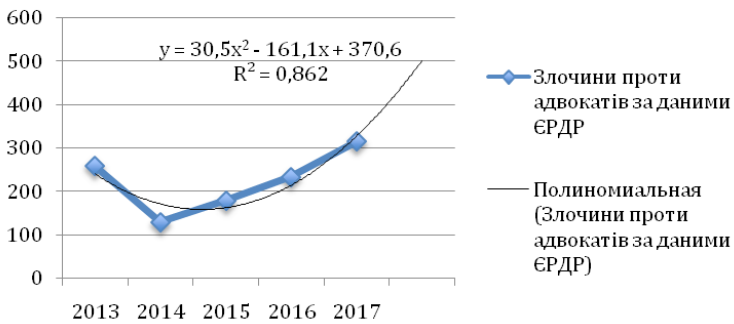
Кореляційне поле та теоретичне рівняння ряду динаміки

Злочини проти адвокатів за даними ЄРДР

Кореляційне поле та згладжування ряду динаміки по параболі

Злочини проти адвокатів за даними ЄРДР

Список літератури

1. Александров Ю. В. Злочини проти правосуддя / Ю. В. Александров // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом з-ва і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. За ред. С. С. Яценка. К.: А.С.К., 2002. С. 804-844.
2. Тютюгін В. І., Борисов В. І., Гродецький Ю. В., Козак В. А., Орловський Р. С., Радутний О. Є., Шевченко Є. В. Злочини проти правосуддя / В. І. Тютюгін, В.І. Борисов, Ю. В. Гродецький, В. А. Козак, Р. С. Орловський, О. Є. Радутний, Є. В. Шевченко // [навч. посібник]; за заг. ред. проф. В. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна (В. І. Тютюгін, В. І. Борисов, Ю. В. Гродецький та ін.). Х. : Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2011. 160 с.
3. Сміх В. В. Кримінальна відповідальність за порушення права особи на пзову допомогу: [монографія] / В. В. Сміх; за заг. ред. М. І. Мельника. К.: Атіка, 2012. 200 с.
4. Соловьева Ю. И. Нарушения профессиональных прав адвокатов / Ю. И. Соловьева // Актуальные проблемы российского права. Адвокатура и нотариат. 2016. № 12 (73) декабрь. С. 145-150.
5. Мороз А. О. Кваліфікуючі ознаки злочину втручання в діяльність захисника чи представника особи / А. О. Мороз // Юридична наука. 2015. №7. С. 128-136.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 397–400.
7. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
8. Злочини проти адвокатів: ГПУ надала статистику з ЄРДР // Закон і бізнес. 04.04.2018 р. URL: http://zib.com.ua/ua/132500-zlochini_protiv_advokativ_gru_nadala_statistiku_z_erdr.html
9. Афанасьев В. Н., Юзбашев М. М. Анализ временных рядов и прогнозирование / В. Н. Афанасьев, М. М. Юзбашев. Москва: Финансы и статистика, 2001. 228 с.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2018

И. В. Гроза

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

А. В. Михайленко

Одесский национальный экономический университет,
кафедра математических методов анализа экономики
ул. Преображенская, 8, Одесса, 65000, Украина

АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ЗАЩИТНИКОВ В УКРАИНЕ

Резюме

Статья посвящена исследованию такого явления, как преступления против защитника или представителя лица. Проведен анализ последних статистических данных, предоставленных Генеральной прокуратурой Украины, по сведениям о количестве зарегистрированных в течение 2013-2017 годов, января-февраля 2018 года уголовных правонарушений (производств), квалифицированных по статьям 397-400 Уголовного кодекса

України, и результатах их досудебного расследования. По этим данным была выявлена тенденция изменения количества, выполнен статистический анализ и аналитическое сглаживание ряда динамики с применением линейного и полиномиального уравнения. Также был составлен статистический прогноз совершения преступлений против адвокатов в Украине на 2018-2019 годы.

Ключевые слова: защитник, преступления против адвокатов, уравнение тренда, ряды динамики, представитель лица

I. V. Groza

Odessa I.I. Mechnikov National University,
The Department of Criminal Law, Criminal Proceedings and Criminalistics
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

A. V. Mikhaylenko

Odessa National Economic University,
The Department of Mathematical Methods of Analysis in Economics
Preobrazhenska str., 8, Odessa, 65000, Ukraine

**DYNAMICS' ANALYSIS OF CRIMES AGAINST DEFENDERS
IN UKRAINE**

Summary

The article is devoted to the research of such a phenomenon as crimes against a defender or a person's representative. The analysis of the latest statistical data provided by the General Prosecutor's Office of Ukraine was done, according to the information on the number of registered in 2013-2017, in January-February of 2018 criminal offenses (proceedings), which were qualified by the articles 397 – 400 of The Criminal Code of Ukraine, and according to the results of their pre-trial investigation. According to those data, the tendency to change the number was revealed, statistical analysis and analytical smoothing of a number of dynamics were performed using the linear and polynomial equation, the statistical forecast of conducting the crimes against attorneys at law in Ukraine for 2018-2019 was made.

Key words: defender, crimes against defenders, trend equation, dynamics' series, person's representative.